

Templom épül a „Szent Vér csodája” helyén

Báta, december hó

(A Magyar Nemzet tudósítójától.)
A Sárköz és a Duna egyik mellékágának ölelésében, Tolna megye déli csücskén, a Szekszárdtól dél felé húzódó Sárköz sávján fekszik Báta. Még a Sárközhez számítják, pedig inkább külön tájnak: a Batavidék háromszögének csücskét zárja le. Ez a megkülönböztetés annál is inkább jogos, mert a régi oklevelek Batavidéknek emlegetik a falut s ezt a más tájleíréssel igazolják: a még meglévő község- és helynevek: Bataapáti, Bataaszék, Batagyőr stb. A községnek híres a multja és hírhedt a jelene.

Elsüllyedt falvak temetője...

A széles medencét keleten és északkeleten a szekszárdi hegyek, nyugaton a Duna árterületének erdőségei és a bátai hegy taraja szegi. A klastromdombról, ahol még sürgőnek a munkások, aszú mezőkre, szelid hajlású dombhátakra, fölhasított hátú szántóföldekre esik a pillantás. Köröskörül már diadalt ül az ősz, halott a táj és rozsdafoltok verik föl a határt. Párak úsznak a levegőben s olyan olykor, mintha a hosszú jegenyesorokról, amelyek az utakat szegik, fehér fátylakat lengtetne a szél. Nagy a csend s csak a munka zaja visz életet a tájba, amely itt elpihent, alvásra készülődőben is az emberi kéz diadalát hirdeti. Pedig ötven-hatvan évvel ezelőtt még zöld nádlások tengerét ingatta a szél a mezők helyén s a mocsaras rengetegből csak a „gyűrők”, a magasabb dombok emelkedtek ki. Ezeket és a görbendőkön települtek meg a halászköz, legeltették a népek a libákat és túrálták a mocsaras taltai hatalmas disznókondákkal. Még azelőtt pedig a falvak küzdöttek itt az életért.

— Elsüllyedt falvak temetője a vidék — kanyarított széleset a plébános, akivel együtt állunk a hegyen — amelyek nyomait poros frások és megmaradt dűlőnevek őrzik csak. Ott balra, fölünk, ahol a dombosor rákönyököl a mezőre, van *Farkas-tető*. Valamikor az ősidőkben római állomás, később a magyar világban népes község. Keleten, ahol a szekszárdi présházak fehér fala villog, volt *Farkas* falu, még odébb *Kövesd*, a királyi kanászok falva, akikről meg vagyunk írva, hogy az volt a kötelességük: a királynak szállítsák a méz-sórt, a márcot a nagy ivásokhoz. Eltűntek. A bátaszeki templom irányában feküdt *Keszőlc*, a Nyulak-szigeti apákak hajdani birtoka. Még lejjebb *Asszonyfalva* terült el, amelynek nevét a *Szomfóva* dűlő alakjában őrzik a népszója. Elsüllyedtek a multba a ma-

Híres a multja, mert a bátai elpusztult klastromtemplomhoz fűződik a Szent Vér csodája és hírhedt a jelene, mert népét is tizedeli a magyar betegség, az egyke.

A falu apátlébánosa, *Fajth Jenő* most arra az egyedülálló feladatra vállalkozott, hogy visszaidézzék a multat s így megszépítse a jelent. Kijárta, hogy 180.000 pengős költséggel a régi csodás klastrom helyén új templom épül s azon fáradozik, hogy majd szerzetesrendet telepítsen a faluba s megelevenedjenek a régi, híres búcsújáráhöz hagyományai is.

gyarságot ért történelmi viharok során s csak az emlékezet ássa ki őket néha-néha.

Megdobbantja lábát a földtúrás föltött *Fajth Jenő*:

— S itt, ezen a vidék feletti örökös domboldalon állott a bátai kegytemplom s ennek az oltáranál esett meg a Szent Vér csodája. Az apátság, amelyet még Szent László alapított, a vízvártas századok alatt sok mindenben ment keresztül, de igazi hírnévre akkor tett szert, amikor a XIV. században szerte futott híre a csodának: az apátság egyházában a szent oltárban ezreknek és ezreknek láthatólag megjelent Krisztus vérenek és testének egy darabkája. A csoda évekig állandósult, sőt a feljegyzések szerint évszázadokig, mert 1539-ig, amikor a kolostort és a templomot a török feldúlta s az ereklje elveszett, észlelték a zarándokok, akik mindenütt ide-sereglettek. Kultusza kifejlődött, országos nagy emberek, a Hunyadiak, Kinizsik, Perényiek halmozták el az egyházat ajándékokkal, halálból a történet meghallgatásáért. Egyszer — így mondja az írás — *Perényi János* úr el is raboltatta és Siklóson őriztette külön a Szent Vérnek épített, zárt, rejtett ablakfülkében.

Beszédközben járjuk a széles teraszt, amelyet a hegyoldalba használtak s amelyen már ég felé törek a félig kész templom falai, a torony, amely majd úgy bök az ég felé, mint óriási ujj harmadrésze. Muto-gatja az apátlébános úr a régi klastromhelyet, amelyet *Csalog József* doktorral, a szekszárdi múzeum igazgatójával régi feljegyzések alapján kerestek meg, a Szent László-korabeli sírokat, amiket föltűrt az ősz. Elmeséli, hogyan kutattak a hegyen, amelyet csak titkos kincskeresők ásója bolygatott meg. Hogyan bukkantak rá a romokra, a klastrom alapfalaira, hogyan határozták meg fekvését, hogy pontosan fölébe emelkedhessen az új templom.

építsük, ahol a híres klastromtemplom is állott, a hegyoldalba. 1931-ben kezdtem el az utánjárást, sikerült is megnyernem *Hóman Bálint* akkori kultuszminisztert a gondolatnak, országos gyűjtést is

Amíg a templom alapjait megáshatták

Idáig jutunk a beszédben, amikor arra jön az építést vezető mérnök, *Gábel* úr is, akivel elmondatom, milyen lesz a templom:

— Egytoronyos, háromhajós, román stílusú templomot építünk *Lechner* tanár tervei szerint. Bepárata kelet felé néz. Hosszúsága 44 és fél, szélessége 37 és fél méter. A szerződés szerint még ebben az évben tető alá kell hoznunk s tavaszra a vakolással is készen kell lennünk, hogy Őrnapiján fel lehessen szentelni. Persze rengeteg akadállyal kellett megküzdünk, amíg idáig jutottunk. Az augusztusi esőzések, téglá és sóderhiány, a katonai behívások, a kőanyag szállításiának nehézségei mind visszatartották az építkezést. Dunaszekcsről szállítottuk az alapokhoz felhasználni 1200 köbméter folyami homokot, hogy csak egyet mondjak. Mindez érthetővé teszi, hogy nem jutottunk tovább.

Elkalauzol és megmagyarázza, hogyan áll az építkezés ügye. A szentély és a két kisebb hajó apszisa már kész s be vannak fejezve a mellékhajók oldalfalai, külső falai is. Már a tetőzetten dolgoznak serényen a zöldkőfalak ácsok. Kész a homlokzat is s az egyik oldalon már állnak a köoszlopok, amelyek a főhajótól elválasztják az oldalhajót. Már faragják a másik oldal oszlopait is. Ha majd felállították, jönnek az ív-áthidalások s az ívek a középhajó falai. Majd a télen kerül sor a régi középkori ornamentikával díszítendő oszlopfejek faragására, amelyek, ha elkészültek, amint a plébános úr eldicsékszik, olyan szépek lesznek, hogy ritkaságszámba mennek.

Kimegyünk, hogy távlati képet is szemügyre vegyünk a templomnak. 1600 lélekhez szabták, de jóval nagyobbakat mutatkozik. A tíz méter magas főhajó, az öt méter magas mellékhajók, a hatalmas homlokzat s a félig kész torony így, a kicsiny térségen összeszorítva s szinte a mélység szélén lebegve, majdnem gigantikus hatást kelt.

indítottunk s a Mária Terézia-alapítvány birtokainak jövedelméből, meg a község megajánlásából odáig jutottunk, hogy ha egy-két hétig megfelelő lesz az időjárás, az épület tető alá is kerül, kivéve talán a 36.50 méter magas tornyot. A templom 180.000 pengőbe kerül, ebből 150.000 téglát, rengeteg egésznapos fuvar, 800 pengő készpénzt és a gyűjtésből befolyt 25.000 pengőt visel a község, az önkéntes napszámon kívül.

Megállunk a plató szélén, ahol hatalmas fakereszt tárja szét karjait.

— Lássá — mondja a plébános, amikor észreveszi, hogy megcsodálom — ezt a falum emberei cipelték föl ide a hegyre, a váltukon, fogadalomból. Ezzel a néppel, akiben így él a hit, mint az én népemben, tudtam csak megcsinálni, hogy már ennyire vagyunk. Viszont azt sem tagadhatom, hogy mindenki mellém állt. A vármegye lépcsős feljártót építtetett tízezerpengős költséggel, hogy ne kelljen a népek kerülnie. Igazában azonban engem az az érdeklődés, lelkesedés tüzelt, amellyel a falu fogadta terveimet és segített, hogy valóra váljanak.

A nap már felszívta erőitlen sugaraival a síkrol a reggeli párákat. Lá-bunk alatt mélyen nyüzsgő a falu.

— Ide — mutatja álmodozva a templom mögött a hegy ákácával benőtt oldalát —, ide új klastromot akarok még építtetni s beléje, ha lehet, pátosbarátokat, hogy a bátai hegy új temploma köré meginduljanak megint szívüket a tenyerükön ég felé tartva a zarándokok seregei, felragyogjon a régi kegyhely fénye és besugározza necsak a falut, de a messze környéket is. S ha Isten erőit ad hozzá, talán ezt az álmodat is sikerül valóra váltanom. Az emlékek pislogó tüzeit fel-szítottam a népből, a templom majd tovább ápolja ezt a tüzet s melegenél talán behegednek a mai élet sebei.

Halk harangszót hoz a szél. Mi meg állunk a hegyen. Lehunyjuk a szemünket. Mind a ketten egy képet látunk, tudom, érzem: lehajtott fejjel, kámszaujba dugott kezekkel alázatos szerzetesek indulnak szolozmára a templomba. A munkások leteszik a kalapácsot, egyeb-szerszámokat, nagy csend kúszik a hegyre és hallga, ebben a csendben mintha hallanánk is már esodát váró fölünkkel, hogyan csattog a szent barátok sarujának talpa a kőveken...

Zsikó Gyula

Nyugalomba vonult az utolsó magyar szűrszabó

Ercsi, december.

(A „Magyar Nemzet” tudósítójától.)

Meghalt egy tisztas ipar. Ráterítelték a szemfedőt. *Firtos Gábor* bácsi, a híres magyar debreceni szűrszabók utolsó maradéka, levele kapujáról a cégről: Összepakoltam el-kopott szerszámaim és eljött ide Ercsibe, a fiához, hogy kipihenje nyolcvan évének sok ragyogó nap-ját és nyugalomban leljék, ami ezután következik. Nyugalomba vonult *Firtos Gábor* bácsi, az utolsó magyar szűrszabó.

Mert nem kell már a cifra szűr senkinek.

A debreceni lapokban szürke hír-jelent meg a közelmúltban „*Iparengedélyét visszaadta*” cím alatt: „*Firtos Gábor, Szent Anna-utca 12. szám alatti lakos bejelentette a polgármesteri hivatalnak, hogy iparát nem kívánja folytatni, ezért iparengedélyét visszaadja.*” A szűrszavú hír elvesztett a hétköznapi események apróbetűs beszámolóit között és talán nagyon is kevesen vették észre.

Pedig *Firtos Gábor* bácsinak ez a hír, hiszen egész életének nekrológ-ját írták meg az újságok. Ami ezután jön, az már csak emlékezés, meg késztetés odátúlni.

Nem költetik már a szűr senki-nek — mondja *Firtos Gábor* bácsi.

Egy-két csikós viseli még a Haj-dúságban, meg néhány urasági kocsi-s. De ők sem vesznek újat, ha a régi lekopik rójuk. *Köpnőjét*, gumí-

palástot vesznek föl, mintha az jobban főtene rajtuk. No meg nem is olyan pásztonas egyik sem.

— Mikor kezdte a szűrszabást?

— Régen, hatvanhét évvel ezelőtt. Tizenkét éves koromban már inas voltam. Az első szűr, — cifra-virágosat, címereset — elsőéves inas koromban csináltam meg. Volt benne pár hiba, szabás és címrázás, megmázas. Nem sok dicséretet kaptam: de hiszen gyermekmunka volt az. Korai kezdés.

A divat nélkül való öltözés

Az első szűr kegyelettel őrzik az almáriomban. Széthajtogatja, mint a patyolatot. Molyragástól tarka az öreg szűr; virágai meghalványultak. A hátára díszített magyar címer is hasonlóképpen megfakult. Csak a formák látszanak már.

Firtos Gábor bácsi könnyezik.

— Látja, itt a bal ujjának hajtó-káján van az a paszomán, amit szá-bálytalanul cik-cakosra vágтам. Ezért kikaptam a mestertől. Hiszen első munka volt. Különben meg volt elégedve. *Jónás Bálintnál* kezdtem a Csap-utcában, Debrecenben. Tizen-két segéddel dolgoztam. Ott is szabadtam föl az inasodás alól.

— Kik viselték a szűr?

— Ne tessék azt hinni, hogy az al-sóbb népek csupán. Igaz, a pásztor-embernek a szabad és viszontagsá-gai alatt muszáj volt a szűr, hozzája tartozott. De azért viselték ám má-

sok is. A módosabbak, gazdák is, meg urak. *Nándor Tóbiás* nagy-tiszteletű úrnak is kedves ruhája volt. Nálam rendelte és csináltam neki olyan címeres-feketecakós ün-neplőt, hogy mindenki megnézte Debrecenben, ha a nagytiszteletű úr végigment a Nagytéplom-utcán.

Elgondolkodik, azután folytatja:

— Szép viselet ez, kérem. És ami fő: magyaros, és a divát nélkül való öltözk, amit nem háborított meg az idő. Nem tudta megváltoztatni; csak amikor jöttek a nyugati diva-tok, a feledés homályába ful-asz-totta bele. Megölte egyszerűen, csendesen...

Az aranypataki szűrszabó-mosó

A világhíró magyar szűr születéséről beszél a nyugalomba ment öreg szűrszabó.

Gácsor, Erdélyben volt a gyárlója a híres szűrszabónak. Tíz család, a *szűrszabók*, csinálták a hűtőer-poztót. Annak azonban, hogy a gácsi szűrszabó olyan hőféher, nagy titka volt.

Az Aranypatak.

— A kisulykolt posztótlakát ott mosták-hótiszára, kérem. Az *Arany-patakban*. Nem költetett annak a víz-be tenni semmiféle lúgot, vagy só-lisztet. Csak dörgölni benne. Olyan tiszta volt a víz, hogy még a homok és iszap sem zavarta meg a színt. Ebben költetett kimosni a posztót, mielőtt a mester öllója kezelés alá vette volna.

— Hanem aztán a háború előtt, tizenkét évben, *kiszáradt az Arany-patak*. Nem volt hová mennünk, ahol hótiszára moshattunk volna. A posztót. Mert a szappanos víz az nem ért semmit. Az nem vitte ki a posztóból a született mocskot. És ahogy az *Aranypatak* kiszáradt, kezdett intolsó vonágnani a szűrszabó-ipar. A háború elején már megérték a halálkórást. Most pedig nekem, az utolsónak is, le kel-tet vennem a cégről, úram.

— Elni lehetett ebből?

— Ha ügyeskedni volt a mester, *vagyont kereshetett a szűrből*. Persze, csak némely vidéken. Például: *Borsodban* és *Hajdúföldön* nagy árt fizettek egy-egy remekbe készült példányért. Zemplénben azonban még csúfolták sem: attak érte. Ott már a ködmön vala a nemzeti viselet. Tiszapolgárin vi-selték a legdiszesebbet, a címeres szűrt. A hátára, mint papi palástra a keresztet, rásabták a magyar ci-mert. Az ujjait és szélét, meg gal-lérját pedig díszcsakokkal rak-ták ki.

— Mi volt az értéke a szűrnek?

— Melyik micsodás, kérem. Ha-nem a *becsülete*, az nagy volt. Még hitelt is lehetett rá kapni, ahogy a nőta mondja:

„*Kocsmárosné, aggyék bort hitelbe, tít hagyom a cifra szűröm érte; Itt ki nem vdtom szombat este, Lökje fel a csárda tetejére.*”

— Még a szerelem is édesebb volt, ha a legény cifra szűrben sze-rehelte a lányt:

„*Cifra szűröm szemtanúja, Hányszor voltál a pállamra Borulva...*”

— És mi az oka, hogy meghalt ez az ipar?

— Mi? A divat és a gép. A di-vat beléje beszélt az emberekbe, hogy az a szép, ami újdonság. Pe-dig, nem. Aztán meg, kérem, akik tudják, hogy mégis szép a cifra szűr-viselet, példának okából az uraságok, azok kötelességgé tet-ték a kocsisoknak a szűrőrádást. De azt a szűr már gépek *mosdák*, szabják és varrják. Abbul már ki-halt a lélek és a szív. Nem is te-kint rája senki áhítattal. Csakúgy, mint a börtgyára, azt mondják rá, hogy: — *Paraszt!*

Firtos Gábor bácsi visszarakja az első, molyette alkotást, amely az egész emlékezés alatt ott feküdt az ölében, az almáriomban. Gondo-san elrendezi, bezárja, óvja. Mintha talizmán volna ez a kopott szűr, fejében, szívében tartója a jobb napoknak és a tisztultabb életnek.

A jobb napoknak és a tisztultabb életnek. Így mondja *Firtos Gábor* bácsi is. Mert úgy érzi, sohavissza-nemtröfen elmúlnak a szűrszabás napjai. Letűnt világ. Ide jött az ercsi őszi napsugárba, hogy elhes-segesse magától a szomorúságot és örüljön az emlékeknek, amelyek-ből összetevődik az élet.

Balogh József

A hegyoldalt még őrzik a tüzes kerékké vált barát

Amíg *Fajth Jenő*nek a munkásokkal akad dolga, addig félrevonok egy öreg magyart, aki Dunaföldváról jött meg éppen fuvarral, s a kocsi oldalához támaszkodva, félfüllel a beszélgetést figyelgette. Megvallatam, mit tud a régi világbeli dolgokról:

— Nem ér már el olyan messze az én eszem, ténsúr — mondja fejcsóválva. — Arra még emlékszem, hogy akkor, amikor meg én éltam a fiatalságommal, jobb világ volt. A Duna igaz, hogy a falu alá ért, azért épültünk ilyen hosszán, mint a kőgvő, a hegy alá, de volt ebben jó is. Halásztunk a gyűrőkön s olyan dolgunk volt, hogy sült hallal ettük a fölt halat.

— De arról csak hallott az öreg-jőtől, milyen csoda esett a valami-kori időkben ezen a hegyen? — té-rítem közelebb a beszédre öregel ahhoz, ami érdekelt.

— Hallani hallottam, nem mon-dom, meg magam is jártam sur-bankó legény koromban kincset ásni a hegyre. De hát nem találtunk mink semmit.

— Azt tudja, hogy a szentvért látni lehetett az otyában?

— Beszélnek egyet-mást. Magam is hallottam ilyesfélét a szülém-től, Isten boldogítsa szegényt, hogy még most is megvan. Itt rejtőzik e valahol, a hegy belsejében. Mert az

őreg szülém szavaihoz képest, úgy volt, hogy amikor az akkori né-pekre rájött a török, az egyik bá-rát, aki a vért őrizte volt, elmenekült a hegyen volt barlangba. De a kontyosok azért utána mentek ám és kieresztették a vérit. Hanem a vér még se került a kezükbe, hogy meggyalázzák, mert a barát tüzes kerékké változott, pörgött, pörgött s nem engedte elvinni. Azt tartják, hogy még most is, őrzik az otyát s akinek jó füle van, éjszakánként még hallhatja a zúgását. Akadtak olyanok is, akik kereszték a barlang száját, abban a hiedelemben, hátha lehet abban az üregben egyéb is, mint pörgő barát, de hát nem akad-tak a nyomára.

Az öreg magyar furcsa pillantás-sal kémlel a hegy felé, mintha ke-resné a rést, vagy a kék idérclán-got, hátha kivillan, aztán elkocog a lovaival.

Visszajön a plébános úr és meg-kérem, mondja el, hogyan jutottak idáig, hogyan érte el, hogy a temp-lom félig készen áll, honnan sze-rezte a pénzt.

— Az új templomot a szükség követelte, mert a közel négyezer lelket számláló község mostani temploma már nem tudja befo-gadni az embereket. Ehhez járult a mult kísértő emléke is. Szinte ké-szen adódott a gondolat, hogy ha már templomot építünk, akkor oda